

PÖYTÄKIRJA

Suomalais-norjalaisen rajavesistökomission kokous, 26.-29.8.2013, Vesisaari, Norja

1. Kokouksen avaus, osanottajien rekisteröinti sekä käytännön asioita

Komission norjalainen puheenjohtaja Bente Christiansen avasi kokouksen. Osanottajat esittäytyivät. Norjan puolen viralliset edustajat ovat: Norjan puheenjohtaja Bente Christiansen (Finnmarkin lääninhallitus), jäsen Anne Toril Eriksen Balto (Kaarasjoen kunta), jäsen Cecilie Hansen (Etelä-Varangin kunta), varajäsen Frank Ingilæ (Tanan kunta) ja varajäsen Anders Iversen (Ympäristöhallitus). Suomen puolen viralliset edustajat ovat: Suomen puheenjohtaja Timo Jokelainen (Lapin ELY-keskus), varajäsen Outi Mähönen (Lapin ELY-keskus), jäsen Toini Sanila (Inarin kunta), jäsen Antti Katekeetta (Utsjoen kunta). Muut osanottajat liitteessä 1.

2. Päiväjärjestyksen hyväksyminen ja mahdolliset muutokset

Päiväjärjestys hyväksyttiin muutoksitta. Kohta 8. käsitellään ennen kohtaa 6.

3. Komission suositukset vuodelta 2012

Vuonna 2012 annetut kaksi suositusta käsitellään asianomaisten kohtien yhteydessä.

4. TENON VESISTÖ

4.1 Ajankohtaisia asioita Tenon vesistöalueelta

Varajäsen Frank Ingilæ kertoi Tanan kunnan ajankohtaisista asioista.

- Skiippagurran puhdistamo on uusittu ja on toiminnassa Tanan viemäriverkoston yleissuunnitelman mukaisesti.
- Uusi Tenojoen silta. Suurkäräjillä on hyväksytty Kansallinen liikennesuunnitelma (NTP), ja uuden sillan rakentaminen käynnistyy vuoden 2015 kuluessa. Vanhan Tenojoen sillan osalta Tanan kunta on kääntynyt Utsjoen kunnan puoleen vanhan sillan siirtämisestä ylävirtaan (Nuorgamin-Bätengin alueelle). Utsjoen kunta suhtautuu myönteisesti sillan siirtämiseen. Tanan ja Utsjoen kuntien välillä keskustellaan nyt asiasta. Esitettiin suositusehdotus – Tenojoen sillan siirtäminen.

Komission suositus (Inari 2012): Suomalais-norjalainen rajavesistökomissio suosittelee, että Norjan viranomaiset palauttavat luotsinkäyttövelvollisuuden yli 70 metrin aluksille Tenojoen suulla.

Laivaväylä Leirpollenin kvartsiittilouhokselle kulkee suoraan läpi Tenojokisuun luonnonpuiston, joka on maailmanlaajuisesti täysin ainutlaatuinen ja suurelta osin koskematon jokisuisto runsaine kasvistoineen, linnustoineen ja eläimistöineen. Luonnonpuisto on nimetty myös erityisen tärkeäksi kosteikkoalueeksi Ramsar-sopimuksella. Haaksirikko öljypäästöineen tällä alueella olisi katastrofi Tenojokisuun kasvistolle ja eläimistölle, minkä lisäksi sen mahdollisista seuraamuksista Tenon lohikannoille tiedetään vähän.

- Toivomus luotsinkäyttövelvollisuuden palauttamisesta. Tanan kunta pitää tätä väylää niin vaativana suurille aluksille, että luotsinkäyttövelvollisuus tulee palauttaa. Leirpollenin väylä kulkee ahtaan salmen läpi, jossa nyt vaaditaan vain linjaluotsinkirjaa yli 70 metrin aluksilta. Tuloväylässä navigoiminen on vaativaa voimakkaissa vuorovesivirtauksissa ja Tenojoen virtaamassa, vaihtelevassa tuulessa ja jyrkästi mutkittelevassa ahtaassa väylässä.
- Selostus Leirpollenin väylän syventämisestä Elkemin kvartsiittilouhokselle. Väylän ja satamansuun alueen syventämistä kvartsiittilouhokselle suunnitellaan. On arvioitu, että työ toteutetaan vuosina 2018–2023 ja että se tulee maksamaan noin 150 miljoonaa NOK. Toimenpide on otettu Norjan kansalliseen liikennesuunnitelmaan. Esitettiin ehdotus suositukseksi, jossa otetaan esille ympäristövaikutusten arviointi, hyvä suunnitteluprosessi ja vesipuitteiden vaatimat selvitykset.

Norjan puheenjohtaja Bente Christiansen kertoi, että Tromssan ja Finnmarkin rannikkohallinto on hakenut lupaa Tanan kunnan Leirpollenin satamansuun alueen kartoittamiseen. Kartoituksella lisätään tietopohjaa toimenpidealueesta, ja se sisältää pohjatutkimuksia (pohjan porausta irtomaan ja kallioperän jakautuman tutkimiseksi), luontotyyppien ja biologisen monimuotoisuuden kartoitusta (kirjallisuuden avulla ja jonkin verran näytteenottoa käyttäen) ja sedimenttinäytteiden ottoa. Tutkimukset, joihin on haettu lupaa, muodostavat pohjan suunnitteluohjelmatyölle toimenpidealueen kehittämiseksi.

Asiantuntija Anne Smeland Tanan kunnasta kertoi Tanan kunnan vesialueen ajankohtaisista asioista. Tanan vesialue käynnisti kuntien välisen hankkeen Tanan, Kaarasjoen, Gamvikin ja Berlevågin kuntien kanssa (1.1.2013). Siinä noudatetaan kansallista kokonaisvaltaisen vesienhoidon lähestymistapaa, ja toimenpideanalyysija on käynnistetty. Tämän vuoden syyskuun 1. päivä on määräaika, jonka kuluessa osapuolten tulee tehdä ehdotuksensa tässä prosessissa. Kuntien työssä keskitytään kalojen olosuhteiden parantamiseen (huomio vaellusesteisiin), vesistöä saastuttavien päästöjen kartoitukseen ja vähentämiseen, käytöstä poistettujen kaatopaikkojen ja sodan jäännösten valvomiseen. Huomio kiinnitetään vuorovaikutukseen ja koordinointiin kuntien kaavoitustyön yhteydessä. Suurta huolta liittyy myös *Gyrodactylus salaris* -lohiloiseen (huomio tartunnan estämisessä ja ennalta ehkäisyssä).

Jäsen Anne Toril Balto Eriksen kertoi ajankohtaisista asioista Kaarasjoen kunnassa. Kunnassa työskennellään rinnan *Vesi- ja viemäriyleissuunnitelman* ja Anne Smelandin aiemmin mainitsemasta kuntienvälisestä hankkeesta valittujen toimenpiteiden parissa. Kuntainvälinen yhteistyö toimii hyvin. Vesi- ja viemärintiyleissuunnitelmassa on Norconsult kiinnitetty laskemaan henkilöekvivalenteja, eli päästöjen suuruutta henkeä kohden.

Jäsen Antti Katekeetta kertoi ajankohtaisista asioista Utsjoen kunnassa.

- Eroosio ja eroosiosuojaus, esillä Kirkkoniemen kokouksessa (2011). Tenon yläjuoksulla on alueita, joissa tarvitaan lisää eroosiosuojausta. Joissakin kohdin tarvitaan tukirakenteita, jotta ranta ei vyöry jokeen.
- Vanhan Tenojoen sillan siirtäminen. Silta on vanha ja sen rakenteet vanhoja, siksi on kyseenalaista, onko sillan siirtäminen järkevää. Parempi olisi rakentaa uusi silta, jotta se kestäisi.
- Utsjoen kirkonkylän ja Karigasniemen kylän kaava-alueen laajentaminen. Utsjoen kylän kaava tulee lähiaikoina poliittiseen käsittelyyn ja hyväksyttäväksi. Karigasniemen kaava tulee käsittelyyn myöhemmin.

Keskustelu – vanhan Tenojoen sillan siirtäminen ja eroosiosuojaus

Kommentti vanhan Tenojoen sillan siirtämisestä, Frank Ingilæ: Norjan tielaitos on arvioinut vanhan Tenojoen sillan kunnan, ja sillan siirtäminen on täysin mahdollista. Siksi ajatusta ei haluta hylätä suoraan, vaan asian selvittämistä on jatkettava. Molempien kuntien johto

suhtautuu myönteisesti keskustelun ja yhteistyön jatkamiseen tässä asiassa. On mainittu myös, että tällaiseen työhön on mahdollista hakea EU:n rahoitusta. Uusi silta olisi selvästi paras, mutta vanhan sillan siirtäminen maksaa noin 50 miljoonaa ja uusi maksaa 300 miljoonaa norjan kruunua.

Kommentti Tenojoen eroosiosuojauksesta, Antti Katekeetta: Eroosiosuojaus on erittäin tärkeää – suuri määrä hiekkaa kulkeutuu alavirtaan, mikä aiheuttaa muutoksia joen ekologisessa tilassa. Norjan puolella on eräissä kohdissa vuosittain tien aiheuttamia maanvyörymiä jokeen.

Kommentti eroosiosuojauksesta, asiantuntija Knut Aune Hoseth NVE: Joen molemmat puolet on kartoitettu, kaikki eroosiokohteet ja joen tila on kartoitettu. Suomi ja Norja arvioivat joillakin alueilla eroosiota eri tavoin. Norjan näkemys on, että eroosio on luonnollinen prosessi ja tärkeä osa tämän vesistön perusolemusta. Suojausta harkitaan vain siellä, missä suuret arvot ovat vaarassa. Uusi tarkastus tehdään 10 vuoden kuluttua.

Johtopäätös: NVE:n ja Lapin ELY-keskuksen asiantuntijat kutsutaan seuraavaan komission kokoukseen kertomaan suoritetuista Tenon eroosiokartoituksista, päätelmistä ja eroosiosuojauksuunnitelmista.

Johtopäätös: komissio antaa suosituksen Tanan kunnassa sijaitsevan Leirpollenin väylän ympäristövaikutusten arvioinnista hyvissä ajoin ennen kuin mahdollisia toimenpiteitä käynnistetään, sekä huomauttaa vesipuidedirektiivin asettamista selvitysvaatimuksista.

Johtopäätös: komissio antaa suosituksen siitä, että Norjan ja Suomen viranomaiset tukevat vanhan Tenojoen sillan siirtämishankkeen suunnittelua.

4.2 Interreg-hankkeen “Viranomaisyhteistyön kehittäminen Tenojokilaaksossa 2011-2013” nykytilanne

Suomen puheenjohtaja Timo Jokelainen kertoi hankkeen tilanteesta. Hanke päättyy vuoden 2013 lopussa (mahdollinen jatkoaika vuoden 2014 alkuun). Kesällä 2013 on toteutettu maisemointia valituilla rantasuojauksilla, pystytetty opastauluja Nuorgamiin ja istuinpaikka Isonkivenvaaralle. Kartoitusraportti Tenon eroosiokohteiden tilasta on valmis ja lähetetty käännettäväksi norjaksi. Norjan osapuoli on kartoittanut Inarijoen eroosiokohteet ja kirjoittaa raporttia. Nuorgamin-Pulmangin tulvavyöhykekartat ovat valmiita ja tiedot on viety Suomen ympäristöhallinnon tietokantoihin. Suomen ja Norjan tulvavyöhykekarttoja on myös vertailtu. Virtaamaa lasketaan eri tavoin Suomessa ja Norjassa, mistä syystä tulvavyöhykekartoista tulee erilaisia. Virtaaman laskutavat tulee yhdistää, jotta saadaan samanlaiset kartat ja samat tulokset.

Suomen puheenjohtaja Timo Jokelainen kertoi lisäksi Ivalon alueen tulvavaarasuunnitelmasta. Ivalojoki ja Ivalon kylä on arvioitu merkittäväksi tulvariskialueeksi. Tulvariskien hallintasuunnitelmat tehdään vuoden 2015 loppuun mennessä.

Kommentti, asiantuntija Knut Aune Hoseth: Nuorgamin-Pulmangin tulvavyöhykehankkeesta saatavat uudet tiedot ovat tärkeitä vedenkorkeuden arvioimiseksi myös siltahankkeita ajatellen.

Johtopäätös: Suomalais-norjalainen rajavesistökomissio toivoo, että tämän hankkeen tuloksista kerrotaan vuoden 2014 kokouksessa.

Muita ajankohtaisia asioita Tenon vesistöalueelta – Tenon varteen suunniteltu poroaita
Norjan puheenjohtaja Bente Christiansen kertoi suunnitelmasta rakentaa poroaita Tenon varteen. Rajavesistökomissiolle ei ole annettu tietoa Pulmangin ja Angelin välille suunnitellun poroaidan rakentamisesta. Tällaisen aidan perusteena ei ole myöskään ympäristövaikutusten

arviointia. Rajavesistökomission tulee antaa suositus tai pyytää Suomalais-norjalaiselta poroaitakomissiolta selvitystä.

Keskustelu – Tenon varteen suunniteltu poroaita

Kommentti, varajäsen Frank Ingilæ: Tanan kunta on saanut tietoa asiasta Maatalous- ja elintarvikeministeriöstä (LMD) touko-kesäkuussa 2013. Kunta suhtautuu erittäin kriittisesti poroaitaan. Pitkä poroaita ei ole ratkaisu liian suurelle poroluvulle. Rajavesistökomission tulee saada selvitys Suomi-Norja poroaitakomissiolta.

Kommentti, jäsen Antti Katekeetta: Olen ajanut asiaa jo vuonna 2010, jolloin asetettiin työryhmä suunnittelemaan aita. Ongelma on meidän nähdäksemme se, että norjalaiset porot ylittävät rajan Suomeen ja tulevat yksityisille peltomaille ja laidunalueille. Vahingonkorvauksia on maksettu. Ongelma on pahin Kaarasjoen ja Levajoen välisellä alueella.

Johtopäätös: Komissio toivoo selvitystä poroaitakomissiolta. Sihteeristö kirjoittaa kirjeen Suomalais-norjalaiselle poroaitakomissiolle ja pyytää lisää tietoja suunnittelutyöstä ja suunnitellun poroaidan ympäristövaikutusten arvioinneista.

5. PAATSJOEN VESISTÖ

5.1 Ajankohtaisia asioita Paatsjoen vesistöalueelta

Jäsen Toini Sanila kertoi ajankohtaisista asioista Inarin kunnasta. Inarin kaavoitus: Kaikkia osapuolia on kuultu ja eri intressejä on otettu huomioon suunnitteluprosessissa. Etelä-Varangin kunnan esiin nostamat asiat ovat erittäin kiinnostavia, samoin Pasvik Zapovednikistä saatu selonteko ja tiedot. Kaivostoiminta ja öljyterminaali Näätamöjoen vesistöalueella huolestuttavat meitä, toiminnalla voi olla katastrofaalisia vaikutuksia. .

Kommentti, Suomen puheenjohtaja Timo Jokelainen: Koko Inaria ja Inarijärven aluetta koskeva kaavoitustyö on vaikeaa. Uudisrakentaminen ja luonnonarvot, kuten Natura 2000 -alueet, ovat vaikeasti yhteen sovitettavia. Rantavyöhykkeen rakentaminen on haastavaa, koska sillä voi olla vesistövaikutuksia.

Jäsen Cecile Hansen kertoi Etelä-Varangin kunnan ajankohtaisista asioista.

- Jokien ja vesistöjen happamoituminen Norjassa: Happamoituminen vähenee koko Norjassa, paitsi Etelä-Varangissa nikkelitehtaan päästöjen vuoksi. Lisäksi näyttää siltä, että raskasmetallien päästöt lisääntyvät. On tärkeää, että Suomen ja Venäjän viranomaisten lausunnot ja kansalaispalautteet liitetään asiaan.
- Sydvaranger Gruve AS -kaivosyhtiön ympäristöselvityksen tilanne. Asian käsittely on pysähdyksissä, uutta hakemusta päästöjen kaksinkertaistamisesta ei ole tullut vielä. Yhtiö on odottavalla kannalla. Selvitystyötä tehdään Utsavuonossa (Bøkfjorden) kaivosjätteiden päästöalueista.
- Uusi öljyterminaali. Se tulee vahvistamaan öljyntorjuntavalmiutta. Lastaus tehdään laivasta laituriin. Turvallisuus ja valmius ovat keskeisiä. Laitos antaa koko läänin itäosalle tehokkaampaa valmiutta. 29. elokuuta tänä vuonna toteutetaan yhteinen norjalais-venäläinen öljyntorjuntaharjoitus rantavyöhykkeellä. Siihen osallistuvat muun muassa Etelä-Varangin kunta, Satamalaitos, Rannikkolaitos, Siviilipuolustuslaitos, Palolaitos ja venäläiset öljyntorjuntaviranomaiset.
- Paatsjoen umpeenkasvu. Vesikasvillisuus lisääntyy joessa voimakkaasti. Joen valjastaminen aiheuttaa sen, ettei siinä kehity luonnollista tulvaa, mikä puolestaan mahdollistaa kasvillisuuden lisääntymisen. Paatsjoen avaamiseksi tarvitaan hanke. Hankeehdotus, ”Paatsjoki – meidän mahtava luonto ja resurssi”, tarkastelisi Paatsjokea ja sen muutoksia kokonaisvaltaisesti.

- Ulkomaalaisten mahdollisuus kalastaa Paatsjoessa. Tällä hetkellä vain norjalaisilla asukkailla on lupa kalastaa joessa. Etelä-Varangin väestössä on edustettuna 64 eri kansallisuutta, ja on surullista, ettei kaikilla näillä ihmisillä ole mahdollisuutta kalastukseen. Haluamme miettiä sääntöjen muutoksia. Muita hankealoitteita ovat: rannan saavutettavuus kaikille, kalapaikkojen muokkaaminen sekä näköesteiden raivaaminen jokivarressa.

Asiantuntija Trygve Sarajärvi Etelä-Varangin kunnasta kertoi Tømmernesetin osayleiskaavatyöstä ja Sydvaranger Gruve -yhtiön suunnittelutyöstä ympäristövaikutusten arvioimisineen. Käynnissä on neljä mittavaa kaavoitusprosessia: öljyterminaali, meriteollisuusalue, puolustusvoimien harjoitusalue ja Sydvaranger Gruve AS. Ympäristövaikutusten arviointi on aloitettu alueilla ja suunnitelmaohjelma laadittu. Selvitettävää on paljon ja kaikkien osallisten yhteistyö on välttämätöntä joustavan ja hyvän prosessin aikaansaamiseksi. Tutkimuksia toteutetaan Ruossavuonossa (Kjøfjorden,) Ristivuonossa (Korsfjorden) ja Näätämövuonossa-Utsavuonossa (Neidenfjorden-Bøkfjorden). Näätämö- ja Utsavuono ovat kansallisia lohivuonoja, minkä vuoksi selvitystyö on erikoisen tärkeää. Käynnissä on laaja selvitys anadromisista kaloista. Myös merellisiä kaloja ja äyriäisiä kartoitetaan kyseisillä alueilla.

Jäsen Toini Sanila suhtautuu myönteisesti Etelä-Varangin kunnan puheenjohtajan Cecilie Hansenin hanke-ehdotukseen.

5.2 Komission lausunto Sydvaranger Gruve AS -yhtiön ympäristövaikutusten arviointiohjelmasta

Norjan puheenjohtaja Bente Christiansen kertoi, että komissio lähetti lausunnon arviointiohjelmasta syksyllä 2012. Arviointiohjelma hyväksyttiin v. 2012. Trygve Sarajärven selonteon mukaan siinä on otettu huomioon anadromiset kalat ja kansalliset lohivuonot. Haluamme vielä tietää, onko siinä huomioitu kolttasaamelainen kulttuuri ja mahdolliset rajan ylittävät vaikutukset (vrt. Espoo-sopimus), joita komissio myös ehdotti lausunnossaan.

Kommentti, jäsen Cecile Hansen: Alueen kartoitus oli laaja-alaista ja kaikki, joilla on intressejä, ovat osallistuneet keskusteluihin. Etelä-Varangin kunnan täytyy huolehtia siitä, että vuonoverkoston koskettavat toimenpiteet noudattavat Espoon sopimusta. Saattaa olla, ettei kolttasaamelaista kulttuuria koskenut ehdotus ole päässyt mukaan.

Johtopäätös: Komissio pyytää saada nähtäväkseen kaikkien mainittujen tutkimusten tulokset. Olemme tyytyväisiä siitä, että prosessi on nyt hyvillä raiteilla, ja odotamme tuloksia.

5.3 Jäniskosken alapuolelta otettujen vesinäytteiden tulokset

Asiantuntija Olga Makarova, Pasvik Zapovednik, Venäjä, kertoi miten haastavaa on, kun kolmella maalla on yhteinen joki. Paatsjoessa on seitsemän voimalaa, viisi venäläistä ja kaksi norjalaista. Kullakin maalla on omat järjestelmänsä ja organisaationsa joen tilan ja ympäröivän luonnon valvomiseen. Järjestelmät ovat erilaisia ja näin ollen myös tulokset. Tulisi pyrkiä yhteiseen tai yhtenäisempään systeemiin. Hän viittaa muun muassa vesistön yhteisen monikäyttösuunnitelman tarkistukseen (ekologiseen passiin). Makarova kertoi edelleen, että luonnonpuiston henkilökunta ja CLATIn laboratorio ovat ottaneet uusia vesi- ja sedimenttinäytteitä joesta Kaitakosken ja Hevoskosken väliltä tämän vuoden heinäkuussa. Vesinäytteiden analyysitulokset osoittavat yleisesti, että tila on normaali eikä vesi ole myrkyllistä vedessä eläville organismeille. Kuparipitoisuudet ovat yleisesti korkeat kaikissa vesinäytteissä, ja Hevoskosken ja Kaitakosken näytteissä erityisen korkeat. Sedimenttinäytteiden biologisten ja toksikologisten analyysien tulokset osoittavat, että arvot ovat normaaleja kaikilla näytteenottoaikoilla paitsi Kaitakosken yläpuolisella (nro 3), jossa sedimentin orgaaniset pitoisuudet ovat epänormaalin korkeat (mitattu jopa 40,4 %). Jäniskosken alapuolella todettua tuntematonta valkoista ainetta (vrt. v:n 2012 kokous) ei ole ollut mahdollista analysoida puuttuvan rahoituksen ja CLATIn laboratorion välineistön

vuoksi. Olga Makarova luettelee lisäksi joukon teemoja, joita pitäisi tutkia ja seurata, kuten vesikemiaa, porotaloutta, tulokaslajeja ja paikallisväestön terveydentilaa.

Johtopäätös: Venäjä ja sihteeristö tutkivat yhdessä mahdollisia rahoitusratkaisuja, jotta näytteet tuntemattomasta valkoisesta aineesta voidaan analysoida.

Keskustelu – rahoitus, uudet hankkeet, Paatsjoen kalastus ja raja-alueen porot

Kommentti, jäsen Cecilie Hansen: Barentsin sihteeristö ja Interreg ovat mahdollisia rahoituslähteitä. Mainitusta asiasta on tärkeää saada konkreettinen yhteistyöhanke.

Kommentti, Olga Makarova. Pasvik Zapovednik pyytää tapaamista Etelä-Varangin kunnan kanssa keskustellakseen konkreettisista yhteisistä hankkeista.

Asiantuntija Kristin Teien, Norjan ympäristöministeriö kertoi Paatsjoen kalastuksesta. Asetus kalastuksesta Paatsjoen norjalaisessa osassa, 2 §,1 – “Paatsjoen norjalaisessa osassa voivat kalastusta harjoittaa vain oman maan kansalaiset”. Asetus on annettu 20. elokuuta 1976 ja mahdolliset muutokset on hyväksyttävä Kuninkaallisella päätöksellä. Ympäristöministeriö on yhteydessä ulkoministeriöön asiassa. Asetus pohjautuu Norjan ja Venäjän väliseen sopimukseen vuodelta 1949. Mikäli asetusta muutetaan, se lähetetään tavalliselle lausuntokierrokselle. Siinä yhteydessä voi rajavesistökomissio tehdä ehdotuksia.

Kommentti, Olga Makarova:, Norjan ja Venäjän välisen rajan ylittävät porot. Viittaa sopimukseen/rajasopimukseen vuodelta 1949.

5.4 ENPI CBC-hankkeen *Trilateral Cooperation on Environmental Challenges in the Joint Border Area (TEC)* nykytilanne

Asiantuntija Jukka Ylikörkkö Lapin ELY-keskuksesta antoi tilannekatsauksen ENPI TEC -hankkeesta. Kaikki hankkeen toiminnot ovat käynnistyneet enimmäkseen suunnitelmien mukaisesti ja tuloksia odotetaan tämän vuoden aikana. Vuosi 2014 on varattu raportointiin. Seuraava hankkeen ohjausryhmän kokous ja puolivälin seminaari järjestetään myöhemmin tänä syksynä Norjassa.

Kommentti, jäsen Cecilie Hansen: Onko mahdollista kutsua asiasta kiinnostuneita Etelä-Varangin kunnasta kuuntelemaan puolivälin seminaarin tieteellistä osaa? Hän mainitsi sitten vedenkorkeuden ja vesistön säätelyn.

5.5 ENPI CBC-hanke *'ABC Gheritage – Our common Northern heritage'* Paatsjoen-Inarin alueella.

Norjan puheenjohtaja Bente Christiansen antoi tilannekatsauksen hankkeesta ja sen tähänastisista tuloksista. Hanke edistyy aikataulun mukaisesti. Tähänastiset tulokset ovat: opastaulujen tuotanto valituille luonnonsuojelualueille, luontopolkuja, geologiamatkailukartta Venäjän Hiipinätuntureista ja Lapista, kyselytutkimus, suomalaisten koulujen osallistuminen Fenologiaverkkoon yhdessä norjalaisten ja venäläisten koulujen kanssa, kiertävän näyttelyn tuottaminen aiheesta *Fennoskandian vihreä vyöhyke*, elokuvan tuottaminen Paatsjoen-Inarin luonto- ja kulttuuriarvoista, kulttuurimuistojen entisöinti (Suomessa) sekä kulttuurimuistojen kartoituksen käynnistäminen (LiDar-skannaus).

5.6 Paatsjoen monikäyttösuunnitelman päivittämisen tilanne

Asiantuntija Helen Andersen Finnmarkin lääninhallituksesta esitteli tilannepäivityksen Norjasta. Monikäyttösuunnitelma sisältää Norjan, Venäjän ja Suomen yhteisiä tavoitteita ja yhteisiä toimenpiteitä omien kansallisten tavoitteiden ja suositusten lisäksi. Norjan hallituksen pohjoisaluestrategia, jota usein sanotaan hallituksen tärkeimmäksi, on uuden, päivitetyn monikäyttösuunnitelman laatimisen kiinnekohta. Monikäyttösuunnitelma on työkalu kansainvälisten ja alueellisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Sellaisella suunnitelmalla saadaan

perusta kokonaisvaltaisemmalle hallinnolle ja ulotutaan useampiin teemoihin kuin vesienhoitosuunnitelmissa. Norjan puolella suoritettu tilannepäivitys voi muodostaa puitteet ja pohjan sille, mitä työssä tulee ja voi tehdä jatkossa. On tärkeää tehdä täydentävää eikä päällekkäistä työtä. Vesienhoitosuunnitelman tulee voida olla osa laajempialaista monikäyttösuunnitelmaa.

Kommentti, jäsen Anders Iversen Ympäristöhallituksesta: Vesipuidedirektiiviyössä on useita tasoja, alueellisia ja paikallisia, ja siihen on mahdollista ottaa mukaan muitakin osa-alueita kuin vain vesiasioita. Se on osa alueellista kaavoitusta ja hyvä pohja-aineisto.

Kommentti, varajäsen Outi Mähönen: Suomi tukee ehdotusta Paatsjoen monikäyttösuunnitelman uusimisesta ja voi osaltaan osallistua työhön luovuttamalla raportteja sekä tuloksia hankkeista. Lisäksi Suomi on nyt Barentsin ympäristöyhteistyön puheenjohtajamaa ja kolmen maan yhteistyö kiinnostaa myös Barentsin euroarktista neuvostoa, joka varmasti haluaa tukea sitä.

Kommentti, Helen Andersen: Ovatko muut maat katsoneet omaa tilannettaan? Laadimme tarkistetun suunnitelman?

On tärkeää hyödyntää olemassa olevaa tietoa, mukaan lukien paikallista tietoa. Suunnitelmatyön yhteydessä ehdotetaan avointen kuulemistilaisuuksien toteuttamista paikallisväestön mukaan saamiseksi ja paikallisviranomaisten työn tukemista ja hankkeen maineen lujittamista. Suomi ja Venäjä suhtautuvat myönteisesti uuden/päivitetyn suunnitelmatyön jatkoon osallistumiseen.

Johtopäätös: Työtä monikäyttösuunnitelman uusimiseksi/päivittämiseksi jatketaan, samoin kehitetään edelleen Paatsjokilaakson hankeyhteistyötä, johon sisältyy myös Etelä-Varangin kunnan ehdotus. Monikäyttösuunnitelmatyön perustana on Barentsin yhteistyö ja Norjalais-venäläinen ympäristönsuojelun sekakomissio työohjelmineen vuosille 2013-2015. Paikallisväestön mukaan saaminen on tärkeää.

6. NÄÄTÄMÖ- JA UUTUANJOEN VESISTÖT

6.1 Ajankohtaisia asioita Näätämöjoen vesistöalueelta

Asiantuntija Kåre Våga kertoi ajankohtaisista asioista Näätämöjoen ja Uutuanjoen alueelta.

- Sisäoppilaitoksen nykyinen jätevesitilanne. Jokeen purkautuvan viemärin uusimista ei ole tehty. Joesta tehdyissä mittauksissa ei ole havaittu suurta kuormitusta. Koululla oleskelee vain noin kymmenen henkeä, mutta jos väkimäärä kasvaa, tilanne muuttuu.
- Näätämöjoen vedenkorkeus. Joki on ollut erittäin vähävetinen, normaali virtaama on 22 kuutiota, nyt on 7,4, mikä on kolmasosa normaalista. Tulvavuoksen aikana vuorovesi ulottuu koskeen saakka, ja suolavettä pääsee makeanveden varastoihin, niin että ihmiset juovat murtovettä. Matala vesi aiheuttaa ongelmia myös kaloille ja kalaportaalle. Tänä vuonna kalaportaassa ei ollut vettä eikä kaloja, ja teimme hätätoimenpiteitä (hiekkasäkkejä) johtaaksemme lisää vettä portaaseen, niin että lohet pääsivät nousemaan. Paikallisella taholla toivotaan hartaasti, että vuonna 1952 rakennettua porrasta katsotaan, koska tämä on toistuva ongelma matalan virtaaman aikana. Joen kutukantatavoitetta ei ole saavutettu. Pyydämme Norjaa ja Suomea laatimaan kiinteän kokoussuunnitelman, niin että säännölliset kokoukset ja tiedonvaihto sujuu joustavasti.
- Kämpäläkalastus vuonna 2013. Lohisaaliskiintiö saatiin aikaisin, yhden viikon kuluessa. Koko heinä- ja elokuun ajan ei sillan yläpuolella kalastettu. Lohen nousu on varmaan ollut tämän vuoksi hyvä. Kutulohen pitää päästä kosken ohi parhaille kutualueille, jotka ovat Suomen puolella. On myös jatkettava keskustelua siitä, mitä kaloja säästäviä toimenpiteitä tarvitaan, jotta jokeen saadaan enemmän lohia, esimerkiksi kalastuskauten viivästyttäminen

sekä edellisenä kesänä nousseiden kutemattomien naaraslohien (tsuondza-lohien) ja talvikkojen vapaaksi päästämistä.

Kommentti, Norjan puheenjohtaja Bente Christiansen: Näätämöjoen monikäyttösuunnitelma. Näätämön kalat ja kalastus, suomenkieliset raportit käännetään norjaksi. ELY-keskus ja Finnmarkin lääninhallitus yhdessä kalastusosuuskunnan kanssa tarkastavat portaan vuosittain. Oma sopimus säätelee Näätämöjoen kalastusta.

Kommentti, Trygve Sarajärvi: Vesialueoimikunta on laatimassa luonnosta vesienhoitosuunnitelmaksi, joka lähetetään lausunnoille talven kuluessa. Viemäripäästöt Näätämöjokeen on kartoitettu, seuranta mittauksen muodossa on tekemättä. Tällä hetkellä Näätämöjokeen ei tule suuria päästöjä. Kyttyrälohi on ei-toivottu laji joessa, ja on tärkeää saada selvitettyksi kuteeko se siinä. Norjan tielaitos kartoittaa mahdollisia kalan vaellusesteitä Näätämöjoen sivujoissa. On myös tärkeää, että saadaan lisää desinfiointiasemia Gyrodactylus-tartunnan estämiseksi. Nyt alueella on vain yksi desinfiointiasema, se on Neiden Fjellstuan yhteydessä.

Kommentti, jäsen Toini Sanila: Kåre Våga ottaa esille tärkeitä asioita. Kolttasaamelaisilla on oikeus kalastaa verkoilla Näätämöjoessa. Kaloja säästävistä toimenpiteistä pitää keskustella, koska ei ole itsestään selvää, kenen kalastusoikeutta pitäisi supistaa, matkailijoiden vai paikallisten. Sanila kaipaa enemmän paikallisväestön huomioon ottamista ja enemmän tiedonvälitystä, kuten aiemmin järjestettyjä tiedotustilaisuuksia.

Kommentti, jäsen Antti Katekeetta: Ulkopuolisten kalastusta pitää vähentää. Paikallisten kalastuksen rajoittaminen aiheuttaa etenkin nuorison poismuuttoa seudulta.

Johtopäätös: Vastuuviranomaisten on katsottava kalaporrasta ja kartoitettava korjausten tarve.

6.2 Sodan jäännöksiä Näätämöjoessa – poistamisen nykyvaihe

Asiantuntija Kåre Våga: NVE on käynyt katsastamassa ja rekisteröimässä, ja poistosuunnitelma on valmis. Rahoitus on kunnossa, ja sillan jäänteet poistetaan syksyllä 2013. Jos asiaa ei olisi otettu esille komissiossa, ei poistamista olisi tapahtunut – kiitos siitä.

Kommentti, jäsen Antti Katekeetta: Utsjoen alueella on sama ongelma sodan jäännöksistä.

6.3 Turistivene Uutuanvuonossa

Jäsen Cecilie Hansen ja puheenjohtaja Bente Christiansen selostivat hakemusta ja nykytilannetta koskien turistiveneen kiinni jäädyttämistä Näätämön- ja Uutuanvuonon luonnonsuojelualueelle Etelä-Varangin kunnassa. Lääninhallitus hylkää anomuksen turistiveneen kiinni jäädyttämisestä luonnonsuojelualueelle. Luonnonhoitohallitus (DN) antoi luvan jäädyttämiseen hakijan valituksen jälkeen.

Kommentti, Trygve Sarajärvi: Matkailuyritys, joka nyt on saanut luvan jäädyttää veneen kiinni Uutuanvuonon pohjukkaan, on hakenut erikoislupaa kulkea moottorikelkalla viralliselta kelkkareitiltä laivalle meren rantaan. Etelä-Varangin kunta on hylännyt erikoislupahakemuksen uuden moottoriajoneuvoliikennelain tulon saakka. Mahdollisen lainmuutoksen jälkeen voi olla, että se mitä haetaan, on lain puitteiden sisällä, niin että kunta voi myöntää erikoisluvan hakemuksesta.

Kommentti, jäsen Cecilie Hansen: Tämä on hieno ja uusi matkailutuote, osa kunnan elinkeinokehitystä. Matkailuelinkeino on tärkeä kunnalle.

7. Tutkimus kalakantojen suojelusta

7.1 Tenon kalastusneuvotteluiden nykytilanne

Asiantuntija Pentti Lähteenoja maa- ja metsätalousministeriöstä teki selkoa Suomen ja Norjan välisten Tenojoen kalastusalueen sopimusta koskevien neuvotteluiden tilanteesta. *Lähteenoja* kertoi sopimuksesta, neuvotteluiden puitteista sekä siitä, mistä kahdessa tähän mennessä pidetyssä neuvottelukokouksessa on keskusteltu. Kolmas osapuolten välinen neuvottelukokous on suunniteltu pidettäväksi vuoden 2014 alussa, ja uusi sopimus pyritään saamaan ennen kalastuksen alkua vuonna 2016. Neuvottelut ovat kaiken kaikkiaan sujuneet hyvässä ja rakentavassa ilmapiirissä. Yksityiskohtainen kuvaus liitteessä 3.

Keskustelu

Kommentti, varajäsen Frank Ingilæ: Miksi neuvottelut vievät niin paljon aikaa? Vaikuttaa tehottomalta. Tietojen lohen noususta Tenojokeen pitäisi olla parempia vuonna 2013

Kommentti, Norjan puheenjohtaja Bente Christiansen: Viittaan 7. artiklaan alueellisista toispaikkakuntalaisten kalastussääntöjä koskevista neuvotteluista Finnmarkin lääninhallituksen ja ELY-keskuksen välillä. Osapuolet ovat kaukana toisistaan, ja nämä neuvottelut toispaikkakuntalaisten kalastuksesta ovat vaikeita. Valvonta ja tilastot – oikea saalisraportointi ja tilastot ovat tärkeä perusta kalastuksen säätelylle.

Kommentti, Pentti Lähteenoja viittaa kansallisiin neuvotteluihin ja sanoo, että jos uudesta sopimuksesta päästään yksimielisyyteen, se voi astua voimaan suunniteltua aikaisemmin. *Lähteenoja* sanoo edelleen, että myös 7. artiklaa voidaan käyttää alueellisesti osapuolten vauhdittamiseen ennen vuotta 2016. Hän sanoo edelleen olevansa selvillä paikallisesta tyytymättömyydestä sekä siitä, että saalisraportointi on tärkeä perusta säätelylle ja että uuteen sopimukseen tulee artikla saalisraportoinnista ja tilastosta.

Kommentti, Antti Katekeetta: Oikaisu esitettiin tietoihin. Utsjoen puolella Tenojoen vesistöalue on pääasiassa yksityisten omistama. Saalistilastoissa vuosi 1975 oli hyvä, mutta perimätiedossa on parempiakin vuosia. Paikallisten verkko-oikeutta on rajoitettu seitsemästä kolmeen päivään viikossa. Tämä on vaikea tilanne Utsjoen kuntalaisille. Kalastusmatkailusta ei tule tuloja kunnan kassaan. Yksityiset yrittäjät, jotka eivät palkkaa työntekijöitä, eivät tuota kunnalle verotuloja. Perintöoikeus (kalastukseen) on viety: lapsi ei peri isäänsä, jos syntyy kotikunnan ulkopuolella.

7.2 *Gyrodactylus salaris* – tiedotuksen tilanne Suomessa

Asiantuntija Jukka Ylikörkkö kertoi kuinka lohiloisesta tiedotetaan Suomessa. Tiedotus on suunnattu lähinnä kalastajille, ja tiedotteita jaetaan kalastuslupien myyntipisteissä. Venäjän- ja englanninkieliset laajemmat tiedotteet ovat kuitenkin paikoin loppuneet. Valtatien varrelle on sijoitettu infotauluja suomeksi ja englanniksi. Näitä ollaan uudistamassa. Suomen elintarviketurvallisuusvirasto Evira on julkaissut valmiussuunnitelman esiselvityksen, jossa suositellaan lohiloistiedotuksen laajentamista Tornio-Muoniojoen vesistöalueelle, koska sieltä lohiloinen voi siirtyä kalastajien välityksellä Tenojoen vesistöalueelle. Mahdollisen tartunnan hävittäminen Tenojoen vesistöstä on hyvin vaikeata tai melkein mahdotonta. Edellisvuonna komission kokouksessa toivottiin että tiedotusta lisättäisiin myös kanoilla liikkuville ja että myös venäläiset retkeilijät huomioitaisiin tiedotuksessa. Nämä asiat ovat edelleen ajankohtaisia.

7.3 *Gyrodactylus salaris* – tilanne Norjassa

Asiantuntija Ivar Hellesnes kertoi Elintarvikevalvontaviraston (Mattilsynet) roolista ja työstä lohiloisen torjunnassa. Viraston tehtävänä ja vastuuna on seuranta- ja valvontaohjelma, tartuntaa rajoittavat toimenpiteet, epidemiologinen kartoitus, tiedotus tartuntatilanteesta ja tartuntaa ehkäisevät toimenpiteet, valmius, kalojen hyvinvointi ja vyöhykemääräykset.

Tiedotusaineistoa voi imuroida Internetistä (aineisto tarkistettu 2013), sitä on usealla kielellä, mm. saksaksi, suomeksi ja englanniksi. Infotauluja on myös tarkistettu keväällä 2013, melojille on oma taulu. Norjan elintarviketurvan tiedekomitea on luetellut lohiloisen leviämisteitä (tässä tärkeysjärjestyksessä): 1) murtovedestä vaeltavien kalojen mukana, 2) tartunnan saaneitten kalojen mukana kalankasvatuslaitoksissa, 3) tartunnan saaneiden kalojen istuttaminen, 4) välineitten mukana jotka ovat olleet yhteydessä kaloihin jolla on G. salaris tartunta, 5) tartunta ihmisten varomattoman toiminnan johdosta, 6) vapaita G. Salaris yksilöitä veden mukana ja 7) luonnollinen leviäminen muuitteläinlajien kuin anadromisten kalojen mukana. Komitea on arvioinut että 1. voi tapahtua kohtalaisen yleisesti tai yleisesti joka toinen tai joka 4 vuosi, ja 7. hyvin harvoin joka 100. vuosi. Lisää voi lukea osoitteesta: www.vkm.no¹ ("Risikovudringer" lipun alla). Lisäksi *Hellesnes* esitteli Norjan tartuntatilannetta ja työtä loisen hävittämiseksi vesistöistä.

Keskustelu

Kommentti, jäsen Antti Katekeetta: Missä lämpötilassa lohiloinen kuolee – voiko sen palelluttaa kuoliaaksi esimerkiksi – 20 asteessa talvella?

Kommentti, varajäsen Ingilæ: Tenojoen vesistön osalta täytyy tiedotus tehdä helpommin saatavaksi. Ei voi odottaa, että tavalliset ihmiset hakisivat tiedon itse netistä. Toivon parempaa tiedonvälitysjärjestelmää. Onko mietitty ympäristöterrorismin mahdollisuutta, ja onko Tenojoen vesistöä mahdollista käsitellä, jos se saisi tartunnan?

Kommentti, Anne Smeland: Vesialue toimikunta asettaa tiedonvälityksen erittäin korkealle tärkeysjärjestyksessä. Mahdollinen Gyrodactylus-tartunta on uhka koko paikalliselle yhteiskunnalle. Tarve parantaa tiedonvälitystä ihmisille on suuri. Tartunta voi levitä matkailuautojen kautta. Alueellemme on tärkeää saada infotauluja teiden varteen.

Kommentti, Hellesnes: Kalastusoikeudenhaltijoiden täytyy esittää vaatimus desinfiointitodistuksesta. Oikeudenhaltijoiden ja ympäristöviranomaisten täytyy jatkaa asian ajamista. Riski liittyy välineisiin ja kalanistutukseen, katsokaa yllä lueteltuja riskejä ja uhkia. Elintarvikevalvontavirastolla ei ole konkreettisia suunnitelmia infotaulujen lisäämisestä. Jos alueelliseen toimintaan saadaan lisää varoja, voidaan asia ottaa esille uudestaan.

Kommentti, jäsen Toini Sanila: Miten on levittäminen moottorikelkoilla? Miten sellaisen voi desinfioida?

Venäjänkielinen tiedotus on erittäin tärkeää! Gyrodactylus-ongelmien käsittelyä jatketaan jälkeinpäin keskusteluissa Finnmarkin maakunnan kanssa.

Johtopäätös: Komissio antaa suosituksen *Gyrodactylus salaris* -lohiloisen leviämisen estämisestä Teno-, Näätamö- ja Uuutuanjoen vesistöihin tiedonvälitystä parantamalla.

7.4 Tietoa meritaimenen kalastuskauden pidentämisestä Norjassa (Näätamöjoessa)

Asiantuntija Kåre Våga: Meritaimen nousee jokeen lohien jälkeen. Koejärjestelynä meritaimenen kalastusaikaa on pidennetty 14:n syyskuuta saakka joen alajuoksulla useana vuotena. Vuodesta 2006 alkaen on vuotuinen raportoitu meritaimensaalis Näätamöjoessa ollut noin 340 kalaa, joiden keskipaino on noin 1 kg. Pidemmän kalastuskauden kokeilu lopetettiin vuonna 2013, koska se osoitti, ettei kalastuskautta ole tarpeen pidentää meritaimenen verottamiseksi.

¹

7.5 ENPI CBC-hankkeen 'Kolarctic salmon 2011-2013' nykytilanne

Norjan puheenjohtaja Bente Christiansen esitteli hankkeen nykyvaiheen. Hankkeessa on menossa kolmas ja viimeinen vuosi. Laadittua hankesuunnitelmaa ja aikataulua on noudatettu. 20 000 suomunäytettä aikuisista lohista on saatu lohien merikalastuksesta Norjassa ja Venäjällä. 58 merilohenkalastajaa on luovuttanut suomunäytteitä Norjassa, ja venäläiset tutkijat ovat keränneet näytteitä Vienanmeren rannikkokalastajilta. Lähes 200 lohivesistöistä hankealueella on kerätty yli 12 000 poikasnäytettä. Aineistosta on tehty suomuanalyysejä ja geneettiset analyysejä, ja tutkijat ovat käsittelemässä aineistoa tietokoneella ja kirjoittamassa raporttia. Loppuseminaari pidetään joulukuun alussa Paatsjoella.

Keskustelu: Kasvatuslohen merkintä tulee priorisoida, niin että karkaamisiin suhtaudutaan vakavasti ja että karannut lohi voidaan jäljittää sinne, mistä se on karannut

8. Vesipolitiikan puitedirektiivi

8.1 Kansainvälisen vesienhoitoalueen tilanne

Asiantuntija Kristin Teien Ympäristöministeriöstä ja *varajäsen Anders Iversen* selostivat kansainvälistä vesienhoitoaluetta koskevan sopimuksen tilannetta. Direktiivi asettaa vaatimuksia kansainvälisten vesienhoitoalueiden perustamiselle. Alueille on laadittava yhteiset hoitosuunnitelmat ja kansalliset toimenpideohjelmat. Sopimuksen tilanne: tavoitteena on saada sopimus, joka käsittää Suomen ja Norjan alueet Teno-, Näättämö- ja Paatsjoessa ja niiden sivujoissa. *Teien* kertoi edelleen työn puitteista. Suunnitelmien ja toimenpidesuunnitelmien molemminpuolinen koordinoiminen on välttämätöntä. On laadittava yhteinen vesienhoitosuunnitelma. Rajavesistökomissiota on informoitava ja konsultoitava. Sopimusteksti on oikoluettavana. Se tuodaan allekirjoitettavaksi lokakuussa pohjoismaisen kokouksen yhteydessä. Ulkoministeriö esittää, että siitä annetaan Kuninkaallinen päätös. ELY-keskus ja Finnmarkin maakunta ovat sopimuksessa mainitut vastuuviranomaiset. Sopimus käsittää myös tiedonvaihtoa, harmonisointia sekä ominaispiirteiden tarkastelua, valvontaa ja tilan luokittelua

8.2 Suomen vesienhoidon tilanne – Yhteiset olennaiset kysymykset, luokittelu ja riskien arviointi

Asiantuntija Pekka Räinen, Lapin ELY-keskuksesta kertoi vesienhoidosta Suomessa. Yhteisistä keskeisistä kysymyksistä on saatu kansalaispalaute, jossa Tenojoen, Näättämöjoen ja Paatsjoen vesistöalueiden osalta mainittiin mm. vesienhoidon yhteistyö Norjan kanssa ja kalastus osana saamelaiskulttuuria, jonka toimintamahdollisuudet olisi turvattava. Suomessa pintavesien toinen ekologinen luokittelu on nyt valmis. Muutokset vanhaan luokitteluun nähden johtuvat lähinnä luokittelukriteerien tarkennuksesta. Vesistöt Tenojoen, Näättämöjoen ja Paatsjoen vesienhoitoalueilla ovat pääosin hyvässä tai erinomaisessa tilassa.

8.3 Tenon-Näättämön-Paatsjoen kansainvälisen vesienhoitoalueen seurantaohjelman tilanne ja mahdollinen jatkotyö

Asiantuntija Jukka Ylikörkkö Lapin ELY-keskuksesta esitteli suomalais-norjalaisen vesienhoitoalueen tämänhetkistä seurantaohjelmaa. Norjassa seurantaohjelmasta vastaa valtakunnallinen ympäristökeskus (Miljødirektoratet), joka on jakanut tulevan perusseurantaohjelman luonnoksen. Tätä verrataan Lapin ELY-keskuksen seurantaohjelmaan Suomen puolella. Seurantaohjelmissa ei ole päällekkäisyyksiä. Kahden rajajärven osalta ne täydentävät toisiaan. Tenojoen latvojen osalta seuranta on alueellisesti suppeaa. Molempien maiden seurantaohjelmiin on tulossa muutoksia tänä talvena, joten yhteistä seurantaohjelmaa tulee vielä päivittää.

Kommentti, varajäsen Anders Iversen: Näytteiden otto ja tiheys on rahoituskysymys.

Kommentti, Pekka Räinen: Perusseuranta on tehtävä, josta huolehtivat Suomen ELY-keskukset. Päästölupia annettaessa toimenpiteen toteuttaja veloitetaan suorittamaan

seurantaa. Rahoitus vähenee vuosi vuodelta, ja suurin osa rahoista menee ongelma-alueille. Lapissa on yleisesti hyvä tila. Siksi on pakko pyrkiä kustannustehokkaihin ratkaisuihin sekä yhtenäistettyyn luokittelujärjestelmään. Tärkeää on, että seuranta on täydentävää. Toivomme, että saamme järjestetyksi yhteisen workshopin vertaillaksemme molempien maiden luokittelujärjestelmiä pintavesien ekologisesta ja kemiallisesta tilasta. Tällä hetkellä Suomen ja Norjan luokittelujärjestelmien välillä on eroja, mikä vaikeuttaa yhteistä tilan kuvausta, vaikka tietopohja on sama.

Kommentti: Norjan ympäristöministeriö tekee piakkoin aloitteen kokouksesta, jossa huomio on kansainvälisen vesienhoitoalueen hoidon yhteen sovittamisessa.

Johtopäätös: Komissio antaa suosituksen suomalais-norjalaisen vesienhoitoalueen hoidon yhteen sovittamisesta.

8.4 Finnmarkin vesienhoitoalue, toinen suunnittelukausi

Asiantuntija Kerry Maria Agustsson Finnmarkin maakunnasta kertoi Finnmarkin vesienhoitoalueen toisen suunnittelukauden tilanteesta. Olennaisia vesienhoitokysymyksiä on laadittu ja tarkistettu vesienhoitotoimikunnassa. Paikallisten toimenpiteiden analyysi on tekeillä. Suomen kanssa tehdään hyvää alueellista yhteistyötä. Jäljellä olevia haasteita on paikallisessa organisoimisessa ja osallistumisessa sekä tietopohjan puutteissa. Resurssit ja haasteet eivät vastaa toisiaan.

Kommentti, Anders Iversen: Tuoreiden 5. artiklan luokittelun yhteenvedon lukujen mukaan 7 % Norjan vesistä on kyllin hyvässä direktiivin mukaisessa seurannassa. Asiantuntijoiden mukaan 21 %:sta on jonkin verran tietoja ja asiantuntijoiden arvioita, 45 %:sta on vain asiantuntijoiden arvioita ja 27 %:sta ei ole mitään tietoja ekologisesta tilasta. Meillä on vielä pitkä taival edessämme.

Kommentti, Kristin Teien: Rajavesistökomissiosta tulee lausunnonantaja vastuuviranomaisten lisäksi Suomen ja Norjan välisessä kansainvälisessä sopimuksessa. Tässä rajavesistökomissio on tärkeä neuvoa-antava elin maiden viranomaisille.

9. Muut asiat

9.1 Katselmus – Tenojoki, Elkemin kvartsiittilouhos Leirpollenissa ja Tenojokisuun luonnonpuisto Tanan kunnassa

Komissio kävi Tenojoen rannassa Tenon sillan kohdalla ja kuuli selostuksen paikallisesta hoidosta Tenojoen Kalastuksenhoidon (TF) johtajalta Helge Samuelsonilta. Lisäksi komissio kävi Elkemin kvartsiittilouhoksella Leirpollenissa ja Tenojokisuun luonnonpuistossa tiistaina 27.8. Komissio sai antoisan esittelyn kvartsiittilouhoksen tuotannosta mukaan lukien käynnin louhoksella. Komissio kävi myös Høyholmenin saarella Tenojokisuun luonnonpuistossa ja kuuli esitelmän Kildeslissä alueen luonnosta, kasvistosta ja eläimistöä.

Ei muita asioita.

10. Kokouksen suositukset

Kokous antoi neljä (4) suositusta ja päätti lähettää kirjeen Suomi-Norja poroaitakomissiolle ja pyytää selontekoa suunnittelutyön nykytilanteesta ja toteutetuista suunnitellun poroaidan ympäristövaikutusten arvioinneista. Vuoden 2013 suositukset ovat liitteessä 2.

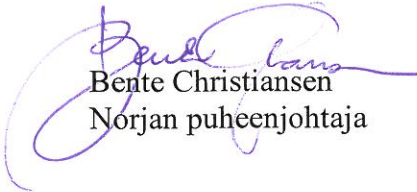
- *Gyrodactylus salaris* -loisen leviämisen ehkäisy tiedotusta tehostamalla
- Tanan kunnan Leirpollenin väylän ympäristövaikutusten arviointi
- Tenojoen vanhan sillan siirtäminen
- Vesienhoidon yhteensovittaminen suomalais-norjalaisella vesienhoitoalueella

11. Komission seuraava kokous

Komission seuraava kokous pidetään 1.–4.9.2014 Lapissa.

Kokouksen lopettaminen

Norjan puheenjohtaja Bente Christiansen kiitti kaikkia osanottajia ja tulkkeja ja lopetti kokouksen klo 12.

Bente Christiansen
Norjan puheenjohtaja

Timo Jokelainen
Suomen puheenjohtaja

Liite 1 – Osanottajaluettelo

Liite 2 – Komission suositukset 2013

Liite 3 – Selonteko Tenojoen neuvotteluista

Møte i Den norsk-finske grenvassdragskommisjon 26.-29.8.2013, Vadsø Norge
Suomalais-norjalaisen rajavesistökomission kokous 26.-29.8.2013 Vesisaari, Norja

Osallistujat/ Deltagare

Suomen osapuoli/ Finske deltagare

Timo Jokelainen, komission suomalainen puheenjohtaja/ finsk formann, Lapin ELY-keskus
Outi Mähönen, varajäsen/ varamedlem, Lapin ELY-Keskus
Toini Sanila, jäsen/ medlem, Inarin kunta/ Enare kommun
Antti Katekeetta, jäsen/ medlem, Utsjoen kunta/ Utsjoki kommun
Jukka Ylikörkkö, toimii suomen puolen sihteerinä/ fungerende finsk sekretær, Lapin ELY-keskus
Pekka Räinen, asiantuntija/ sakkynDIG, Lapin ELY-keskus
Pentti Lähteenoja/ asiantuntija/ sakkynDIG, Maa- ja metsätalousministeriö/ Jord- og skogsbruksministeriet

Norjan osapuoli / Norske deltagare

Bente Christiansen, norsk formann/ komission norjalainen puheenjohtaja, Fylkesmannen i Finnmark
Anne Toril Eriksen Balto, medlem/ jäsen, Karasjok kommune/ Karasjoen kunta
Cecilie Hansen, medlem/ jäsen, Sør-Varanger kommune/ Etelä-Varangin kunta
Frank Martin Ingilæ, varamedlem/ varajäsen, Tana kommune/ Tanan kunta
Anders Iversen, varamedlem/ varajäsen, Miljødirektoratet/ Luonnonvarainkeskushallinto (entinen DN)
Kåre Våga, sakkynDIG/ asiantuntija, Neiden
Tiia Kalske, asiantuntija/ sakkynDIG (toimii Norjan puolen sihteerinä/ fungerende norsk sekretær), Fylkesmannen i Finnmark
Helen Andersen, asiantuntija/ sakkynDIG, Fylkesmannen i Finnmark
Harald Muladal, sakkynDIG/ asiantuntija, Fylkesmannen i Finnmark/ Finnmarkin lääninhallitus
Stig Moen, sakkynDIG/ asiantuntija, Fylkesmannen i Finnmark/ Finnmarkin lääninhallitus
Kristin Thorsrud Teien, sakkynDIG/ asiantuntija, Miljøverndepartementet/ Ympäristöministeriö
Kerry Maria Agustsson, sakkynDIG/ asiantuntija, Finnmark fylkeskommune/ Finnmarkin maakuntahallinto
Stein Tage Domaas, sakkynDIG/ asiantuntija, Finnmark fylkeskommune/ Finnmarkin maakuntahallinto
Knut Aune Hoseth, sakkynDIG/ asiantuntija, Norges vassdrags-og energidirektorat (NVE)
Anne Smeland, sakkynDIG/ asiantuntija, Tana kommune/ Tanan kunta
Trygve Sarajärvi, sakkynDIG/ asiantuntija, Sør-Varanger kommune/ Etelä-Varangin kunta
Ivar Hellesnes, sakkynDIG/ asiantuntija, Mattilsynet/ Norjan 'EVIRA'

Anne Nesbakken, sakkyyndig/ asiantuntija Mattilsynet/ Norjan 'EVIRA'

Venäjän edustajat/ Representanter fra Russland

Olga Makarova, Pasvik statlige naturreservat/ Paatsjoen luonnonpuisto (Venäjä)

Finsk- Svensk grenselvkommissjon

Ulf Bergelin, vice ordförande/ varapuheenjohtaja

Bengt Niska, jäsen/ ledamot/ medlem

Mauri Kylmämaa, varajäsen/ suppleant/ varamedlem

Matti Myllykangas, jäsen/ ledamot/ medlem

Kari Kinnunen, asiantuntija/ sakkunnig/ sakkyyndig

Virve Sallialmi, sihteeri/ sekretterare/ sekretær

Camilla Ahlstrand, avustava sihteeri/ biträdande sekretterare/ annen sekretær

Timo Jokelainen, ordförande/ puheenjohtaja/ formann

Tulkit/Tolker

Leila Väänänen

nor-fin

Kristiina Antinjuutti

nor-fin

Elena Babina

rus-eng (nor)

SUOMALAIS-NORJALAINEN RAJAVESISTÖKOMISSIO
NORSK-FINSK GRENSEVASSDRAGSKOMMISSJON

Suomalais-norjalaisen rajavesistökomission suositukset 2013

Teno-, Näätämö- ja Uutuanjokien suojeleminen *Gyrodactulus salaris*- loiselta tiedotusta tehostamalla

Rajavesistöjä koskevassa kansainvälisessä yhteistyössä korostuu toimialueen ympäristön suojeleminen ja alueen elinvoimaisuuden edistäminen. Yhteiskokouksessaan Suomalais-norjalainen rajavesistökomissio ja Suomalais-ruotsalainen rajajokikomissio totesivat sekä Teno-, Näätämö-, ja Uutuanjokien että Tornio-Muoniojoen lohikannoilla olevan suuri itseisarvo ja yhteiskunnallinen merkitys, joita tulee edistää eri toimenpitein. *Gyrodactulus salaris*- loisen aiheuttaa vakavan uhan Jäämereen laskevien vesistöjen lohikannoille. Loista esiintyy luonnostaan Perämereen laskevissa vesistöissä, eivätkä Tornio-Muoniojoen lohikannat kärsi siitä. Loistartunnan seuraukset Teno-, Näätämö-, ja Uutuanjokien lohikannoille olisivat sitä vastoin suurimittaiset. Loisen leviämisen ennaltaehkäisy on suojeletoimenpiteenä avainasemassa. Tiedottaminen on käytännön ennaltaehkäisyä, johon tulee kiinnittää erityistä huomiota myös Jäämereen laskevien vesistöjen ulkopuolella.

- Suomalais-norjalainen rajavesistökomissio suosittelee, että tiedottamista *Gyrodactulus salariksa* tehostetaan sekä Perämereen että Jäämereen laskevien jokien valuma-alueilla, jotta vesistöalueelta toiselle siirtyvät, eri kansallisuksia edustavat matkailijat, retkeilijät ja kalastajat ymmärtävät tilanteen vakavuuden ja saavat omalla kielellään tietoa kaikilta edellytettävistä konkreettisista toimenpiteistä loisen leviämisen estämiseksi.

Tanan kunnan Leirpollenin (Jouluvuonon) väylän ympäristövaikutusten arvioiminen

Norjan kansallisessa liikennesuunnitelmassa vuosille 2018- 2023 varaudutaan 150 miljoonalla kruunulla Tanan kunnassa sijaitsevan Leirpollenin väylän ruoppaamiseen. Toimenpiteeseen sisältyvät Leirpolleniin johtavan väylän leventäminen ja syventäminen muokkaamalla hiekkasärkkiä ja matalikkoja siten, että alusten mahdolliseksi syväykseksi tulee jopa 9 metriä. Lisäksi tarvitaan uudet väylämerkinnät. Leventämisestä aiheutuu myös, että virtauksen suunnanmuutokset vähenevät. Toimenpiteen tavoitteena on parantaa Leirpollenissa sijaitsevaan kvartsiittilouhokseen saapuvien alusten kulkua. Jääolosuhteisiin, Tenojoen suistoon, kansalliseen lohivuonoon, luonnonsuojelualueeseen ja rajajoen luonteeseen liittyy suuria haasteita, minkä vuoksi toimenpiteen eteneminen on jossain määrin epävarmaa.

Leirpollenin väylä kulkee suoraan Tenoajokisuun luonnonpuiston halki. Luonnonpuisto on maailmanlaajuisesti ainutlaatuinen, lähes koskematon suistoalue. Tämä kansainvälisesti merkittävä

kosteikkoalue on monien Euroopan lintulajien merkittävä ruokailualue suuren osan vuodesta. Jokisuun hiekkasärkille nousee satoja kirjohylkeitä, ja se on ainoa paikka Norjassa, missä kirjohylkeet poikivat suoraan hiekkasärkälle. Lisäksi Tenojoen vesistön kansainvälinen merkitys yhteiselle merilohikannalle on suunnaton.

- Suomalais-norjalainen rajavesistökomissio suosittelee viranomaisia suorittamaan ympäristövaikutusten arvioinnin hyvissä ajoin ennen mahdollista päätöstä ruoppauksen aloittamisesta. Komissio myös huomauttaa vesipuidedirektiivin asettamista selvitysvaatimuksista. Komissio toivoo tulevansa kuulluksi asiassa.

Tenojoen vanhan sillan siirtäminen

Suomalais-norjalainen rajavesistökomissio on tietoinen Tenojoen ylitse Tana brun kuntakeskuksen kohdalle rakennettavasta uudesta sillasta. Norjan valtion tielaitos on tässä yhteydessä arvioinut, että vanha silta voidaan purkaa ja siirtää toisaalle, jossa se voidaan koota uudelleen. Norjan valtion tielaitoksen (Statens vegvesen) mukaan tämä on käytännössä mahdollista toteuttaa kohtuullisissa taloudellisissa puitteissa. Asiasta on käyty keskusteluja Tenojoen rajakuntien, Norjan Tanan ja Suomen Utsjoen kesken. Molemmat kunnat suhtautuvat hankkeeseen myönteisesti.

- Suomalais-norjalainen rajavesistökomissio suosittelee Suomen ja Norjan viranomaisia tukemaan hankkeen suunnittelua viitaten rajavesistökomissiosta tehdyn valtiosopimuksen artikloihin 1 ja 2.

Vesienhoidon yhteensovittaminen suomalais-norjalaisella vesienhoitoalueella

Rajavesistökomissio on havainnut Suomen ja Norjan välillä eroja pintavesien ekologisen ja kemiallisen tilan luokittelujärjestelmissä, sekä pintavesien tilan seurantaohjelmissä. Erot vaikeuttavat mahdollisuuksia luoda yhteistä osaamisperustaa, vertailukelpoisia ympäristöarvioita ja yhteisiä vesipuidedirektiivin mukaisia vesienhoitosuunnitelmia ja toimenpideohjelmiä.

- Suomalais-norjalainen rajavesistökomissio suosittelee, että Suomi ja Norja vertaavat kansallisia vesienluokittelujärjestelmiään ja tunnistavat mahdolliset toimenpiteet niiden yhtenäistämiseksi.
- Suomalais-norjalainen rajavesistökomissio suosittelee, että Suomi ja Norja jatkavat yhteisen seurantaohjelman laatimista suomalais-norjalaiselle vesienhoitoalueelle.

Katsaus Suomen ja Norjan välisiin neuvotteluihin Tenojoen kalastussopimuksesta
Pentti Lähteenoja 28.8.2013

Suomen ja Norjan välillä on ollut sopimus Tenojoen kalastuksen järjestämisestä vuodesta 1873 lähtien. Nykyinen sopimus on tehty vuonna 1989 (SopS 94/89). Sopimus on hyväksytty poikkeuslailla (1197/89) ja säädetty asetuksella (1198/89) tulemaan voimaan 1.1.1990.

Sopimukseen liittyy kalastussääntö päävesistöille ja kansallisesti laadittu kalastussääntö sivuvesistöille. Sopimus sisältää säännökset kalastussäännön noudattamisen valvonnasta, kalastusluvista, pyyntivälineistä, kalastuskausittain maiden välillä käytävistä neuvotteluista, tutkimuksesta ja tilastoinnista, kalaterveyden edistämisestä sekä sopimuksen irtisanomisesta. Sopimus ja kalastussäännöt sääntelevät yksityiskohtaisesti Tenojoen kalastuspiirin kalastusta ja niiden on vakiintuneesti katsottu erityissäännöksenä syrjäyttävän kalastuslain (286/1982) säännöksiä, kuten kalastuslain 12 §:ssä säädetyn Ylä-Lapin yleiskalastusoikeuden. Kalastuslain säännökset ovat Tenojoen kalastuspiirillä voimassa lähtökohtaisesti niiltä osin kuin sopimuksesta ja kalastussäännöistä ei muuta johdu.

Norjan ympäristöministeriö esitti keväällä 2010 Suomen maa- ja metsätalousministeriölle Tenojoen kalastussopimusneuvottelujen aloittamista uudelleen. Tenojoen kalastussopimusneuvottelujen aloittamisesta keskusteltiin maiden välillä sekä ministeri- että virkamiestasolla. MMM järjesti vuosina 2010 ja 2011 kuulemistilaisuuksia Ylä-Lapissa sekä lausuntokierroksen Tenojoen kalastussopimuksen uudistamisesta.

Valtioneuvosto nimesi 3.5.2012 neuvotteluvaltuuskunnan Tenojoen kalastussopimusneuvottelujä varten. Neuvotteluvaltuuskuntaa johtaa maa- ja metsätalousministeriö. Neuvotteluvaltuuskuntaan kuuluu edustajia Lapin ELY-keskuksesta, UM:stä, Saamelaismatkailu ja -yrittäjät ry:stä, Utsjoen yhteisten vesialueiden osakaskunnista ja saamelaiskäräjistä. Valtuuskunnan rakenne on samankaltainen kuin Norjan neuvotteluvaltuuskunnassa. Neuvottelujen tueksi on koottu laajempi asiantuntijaryhmä, jossa on erityisesti osakaskuntien ja muiden paikallisten tahojen sekä kalastusalan järjestöjen edustajia.

Norjan neuvotteluvaltuuskunnassa keskeisimmät tahot ovat ympäristöministeriö sekä ympäristövirasto (Miljødirektoratet, aiemmin Direktoratet för Naturförvaltning). Finnmarkin lain mukaan Tenojoen kalastusasioita käsittelee oma hallintoelimensä, Tanavassdragets fiskeforvaltning, jonka edustajat ovat myös neuvotteluvaltuuskunnassa. Lisäksi Norjan neuvotteluvaltuuskuntaan kuuluu edustajat ulkoministeriöstä ja saamelaiskäräjistä.

Neuvotteluvaltuuskuntien lisäksi sopimusneuvotteluissa käytetään apuna Suomen ja Norjan välistä Tenon lohikantojen tutkijaryhmää, jonka toiminta on vahvistettu yhteisymmärryspöytäkirjalla vuonna 2011.

EU:n komissiota on informoitu neuvottelujen käynnistämisestä ja esillä olevista asioista. Komissio ei ole indikoinut haluavansa osallistua neuvotteluihin. Meren elolliset luonnonvarat ovat perussopimuksen mukaan unionin yksinomaisessa toimivallassa, mutta yhteinen kalastuspolitiikka ei lähtökohtaisesti ulotu sisävesiin. EU käy vuosittain Norjan kanssa neuvotteluja merialueiden kalastusjärjestelyistä.

Ensimmäinen neuvotteluvaltuuskuntien yhteinen neuvottelutilaisuus pidettiin 19. - 21.6.2012 Polmakissa. Tilaisuudessa käsiteltiin maiden välisen tutkijaryhmän raporttia Tenon lohikantojen tilasta sekä sovittiin yhteisestä neuvotteluagendasta ja neuvotteluja koskevasta käytännön

kysymyksistä. Tavoitteena on päivittää sopimusta nykyaikaisten hallintoperiaatteiden mukaan, ensi sijassa NASCO:n joustavan säätelyn mukaisesti. Kalastuksen säätelyyn halutaan joustavuutta, ennakoitavuutta ja pitkäjänteisyyttä. Myös määräysten vaikuttavuuteen, yksinkertaisuuteen ja velvoittavuuteen tulee kiinnittää huomiota. Neuvottelujen päätteeksi järjestettiin yhteinen tiedotustilaisuus.

Toinen valtuuskuntien yhteinen neuvottelutilaisuus oli 10. - 12.12.2012 Ivalossa. Kokouksen pääaiheena oli kalastuksen säätely ja siihen liittyvät periaatteet ja työkalut. Kokouksessa vaihdettiin tietoja kummankin maan kalastusoikeusjärjestelmästä. Esillä olivat myös tutkijaryhmän rooli jatkotyössä, kalastuskauden 2013 säätely, neuvottelujen työsuunnitelma sekä tiedottaminen. Neuvottelu käytiin periaatetasolla; yksityiskohtaisia pykäläluonnoksia ei esitetty kummaltakaan puolen.

Kolmas valtuuskuntien yhteinen neuvottelutilaisuus on tarkoitus pitää vuoden 2014 alkupuolella. Valtuuskuntien kokouksien välillä on ollut säännöllisesti puheenjohtajiston kokouksia. Viimeksi puunjohtajisto kokoontui 19.6.2013 Oslossa. Kokouksessa sovittiin alustavasti tavoiteaikataulu neuvotteluille: uusi sopimus pyritään saamaan voimaan vuoden 2016 kalastuskauden alkuun mennessä. Puheenjohtajiston vetämissä verkostoissa ja maiden valtuuskunnissa työstetään avoimia kysymyksiä seuraavaa valtuuskuntien yhteistä neuvottelutilaisuutta varten. MMM:ssä varataan uusia lakimiesvoimia valmistelutyöhön.

Suomen ja Norjan välillä tuntuu olevan yhteinen näkemys yleisistä periaatteista, joille Tenojoen uusi kalastussopimus tulisi perustaa. Kalastuksen säätelymalli noudattaisi soveltuvin osin NASCON ohjeita lohikantojen hoidolle ja käytölle. Säätely perustetaan parhaaseen käytettävissä olevaan tietoon. Viranomaisilla on riittävät toimivaltuudet säädellä kalastusta tarpeen vaatiessa. Keskeistä on ennalta varautumisen periaate: sovitaan etukäteen kalakantojen tavoitearvot sekä kalakannan tilan kannalta kriittiset raja-arvot. Ekologisten tekijöiden ohella myös sosio-ekonomiset tekijät otetaan huomioon.

Maiden kannat eroavat toisistaan kalastuksen käytännön säätelymallin suhteen. Norjalle keskeistä on rajoittaa matkailukalastajien määrää ja jakaa matkailukalastuksen paine tasaisemmin koko jokialueelle. Suomi puolestaan on valmistellut kalastuksen säätelymallia kalastajakohtaisesta saaliskiintiöstä, joka voisi tarjota joustavuutta kalastusoikeuden omistajien kalastustapoihin ja lieventää paikalliseen kalastuskulttuuriin liittyviä vaikutuksia. Säätely tulisi toteuttaa siten, että se haittaisi mahdollisimman vähän aluetaloudellisesti tärkeää kalastusmatkailua. Vaihtoehtoisesti on harkittu kalastusajan rajoittamiseen perustuvaa säätelymallia.

Kaiken kaikkiaan neuvotteluja on käyty hyvässä ja rakentavassa ilmapiirissä.